

Francois Mauriac: „Čo ak všetci títo brilantní inovátori neboli nič viac ako banda krutých imbecilov?“ – Zúfalé reakcie známych katolíkov na liturgickú reformu

Jozef Duháček

30. augusta 2024 ✚ Cirkev ✚ Komentár

Sme tak zvyknutí počuť chvály na liturgickú reformu, že príliš rýchlo zabúdame na mnohých predvídavých mužov i ženy – a nielen Ratzingera, aj keď je z nich asi najznámejší –, ktorí sa vyslovili proti ničeniu liturgického dedičstva Cirkvi práve vo chvíli, keď sa dialo.

Ilustračný obrázok, zdroj: Pixnio

Mons. Domenico Celada, známy taliansky muzikológ napísal v roku 1969 otvorený list, ktorý adresoval „**Slávnym vrahom našej svätej liturgie**“. Text tohto listu sa nedávno opäť objavil na viacerých tradicionalistických stránkach a stojí za to si ho pripomenúť.

Už dlho vám chcem napísať, preslávní vrahovia našej svätej liturgie. Nie preto, žeby som dúfal, že moje slová budú mať nejaký vplyv na vás, ktorí ste už dávno padli do pazúrov Satana a stali ste sa jeho najposlušnejšími služobníkmi, ale preto, aby všetci tí, ktorí trpia nespočetnými zločinmi, ktoré ste spáchali, opäť našli svoj hlas.

Neklamte sa, páni. Ukrutné rany, ktoré ste otvorili v tele Cirkvi, volajú po pomste k Bohu, spravodlivému Pomstiteľovi.

Váš plán rozvrátiť Cirkev prostredníctvom liturgie je veľmi starý. Mnohí vaši predchodcovia, oveľa inteligentnejší ako vy, sa o to pokúšali a Otec temnoty ich už privítal vo svojom kráľovstve. A pamätám si na váš hnev, na váš posmešný úšklábok, keď ste asi pred pätnástimi rokmi túžili po smrti toho veľkého veľkňaza, služobníka Božieho Eugenia Pacelliho, pretože uhádol vaše plány a postavil sa proti nim s autoritou Triregna (tiary – pozn. red.). Po tej slávnej konferencii o „pastoračnej liturgii“, na ktorú ako meč dopadli veľmi jasné slová pápeža Pia XII., ste opustili mystické Assisi spenení hnevom a jedom.

Teraz sa vám to podarilo – aspoň zatiaľ. Vytvorili ste svoje „majstrovské dielo“: Novú liturgiu.

To, že toto nie je dielo Božie, dokazuje v prvom rade (odhliadnuc od dogmatických dôsledkov) veľmi jednoduchý fakt: je to desivo škaredé. Je to kult nejednoznačnosti a dvojznačnosti, a

nezriedka kult neslušnosti. To stačí na to, aby ste pochopili, že vaše „majstrovské dielo“ nepochádza od Boha, zdroja všetkej krásy, ale od pradávneho ničiteľa Božích diel.

Áno, pripravili ste katolíckych veriacich o najčistejšie city, odvodené od vznešených vecí, ktoré sú základom liturgie po tisícročia: od krásy slov, gest a hudby. Čo ste nám dali na oplátku? Misku ohavnosti, groteskných „prekladov“ (ako je známe, váš otec tam dole nemá zmysel pre humor), a gastrických emócií, ktoré vyvoláva zavýjanie elektrických gitár, gestá a postoje, ktoré sú prinajmenšom dvojznačné.

Ale akoby to nestačilo, je tu ešte jedna vec, ktorá ukazuje, že vaše „majstrovské dielo“ nepochádza od Boha. A to sú nástroje, ktoré ste museli použiť, aby ste ho uskutočnili: podvody a klamstvá. Podarilo sa vám prinútiť ľudí, aby uverili, že koncil nariadil odstránenie latinčiny, archiváciu dedičstva posvätnéj hudby, zrušenie Svätostánku, prevrátenie oltárov, zákaz zohýbať kolená pred Bohom prítomným v Eucharistii a všetky vaše ďalšie pokrokové kroky, ktoré sú súčasťou (povedali by právnici) „jediného zločineckého plánu“.

Vedeli ste veľmi dobre, že „lex orandi“ je tiež „lex credendi“ a že teda zmenou jedného zmeníte aj druhé.

Vedeli ste, že namierením svojich otrávených šípov na živý jazyk Cirkvi prakticky zabijete jednotu viery.

Vedeli ste, že vyhlásením smrti gregoriánskeho chorálu a posvätnéj polyfónie môžete ľubovoľne zaviesť všetky pseudohudobné neslušnosti, ktoré zneuctujú bohoslužbu a vrhajú nejednoznačný tieň na liturgické slávenia.

Vedeli ste, že zničením Svätostánkov, nahradením oltárov „stolmi na eucharistickú hostinu“, odopretím možnosti veriacim zohnúť si kolená pred Božím Synom, v krátkom čase uhasíte vieru v skutočnú prítomnosť.

Pracovali ste s otvorenými očami. Zúrili ste proti dielu, ku ktorému priložili ruky Nebo i Zem, pretože ste vedeli, že tým ničíte Cirkev. Zašli ste tak ďaleko, že ste odstránili tradičnú svätú omšu, dokonca ste vytrhli srdce katolíckej liturgii – tej istej svätej omši, na ktorú sme boli vysvätení za kňazov a ktorú nám nikto na svete nebude môcť zakázať, pretože nikto nemôže pošliapať prirodzené právo.

Viem, že teraz sa môžete smiať na tom, čo sa chystám povedať. Pokračujte, smejte sa. Zašli ste tak ďaleko, že ste z litánií k svätým odstránili vzývanie „**a flagello terraemotus, libera nos, Domine**“ (od metly zemetrasení, vyslobod' nás, Pane), a nikdy predtým sa zem netriasla na toľkých zemepisných šírkach. Odstránili ste vzývanie „**a spiritu fornicationis, libera nos Domine**“ (z ducha smilstva, vyslobod' nás, ó Pane) a nikdy sme neboli takí zahalení, ako teraz bahnom nemravnosti a pornografie v jeho najväčšom rozsahu, odpudzujúcich a ponižujúcich formách. Zrušili ste vzývanie „**ut inimicos sanctae Ecclesiae humiliare digneris**“ (aby si ponížil nepriateľov Svätej Cirkvi ráčil) a nikdy predtým sa nepriateľom Cirkvi nedarilo vo všetkých cirkevných inštitúciách a na každej úrovni.

Smejte sa, smejte sa..., váš smiech je búrlivý a neradostný. Určite nikto z vás nepozná, tak ako my, slzy radosti a smútku. Nie ste schopní ani plaču. Vaše volské oči, či už sklenené alebo kovové guľôčky, sa pozerajú na veci bez toho, aby ich videli. Ste podobní kravám, ktoré sledujú prechádzajúce vlaky. Radšej než vás mám rád zlodeja, ktorý vytrhne dieťaťu zlatú retiazku, radšej zlodeja, radšej lupiča so zbraňou v ruke, radšej gangstra či vykrádača hrobov.

Sú to ľudia oveľa menej špinaví ako vy, ktorí ste okradli Boží ľud o všetky jeho poklady.

Zatiaľ čo čakáme, kým vás váš otec tam dole, privíta vo svojom kráľovstve, „kde je plač a škrípanie zubami“, chcem, aby ste vedeli o našej neotrasiteľnej istote, že tieto poklady nám budú vrátené. A bude to restitutio in integrum (úplná obnova). Zabudli ste, že Satan je večne porazený.

K problému sa Mons. Celada vrátil a poodhalil viaceré zaujímavé skutočnosti, ktoré v jeho liste „Slávnym vrahom“ neboli uvedené.

*Pamätám si, ako som vo vydaní časopisu o hudbe v apríli až júni 1966 napísal poznámku o liturgii po II. vatikánskom koncile. Boli to mesiace, v ktorých sa formoval deštruktívny plán určitých „liturgistov“ v celom svojom tragickom význame, keď prišli s plánmi takzvaných „mládežníckych omší“ sprevádzaných tanečnými orchestrami, ktoré predstavovali – ponechajúc bokom akékoľvek úvahy náboženského charakteru – **triumf nevedomosti a hlúposti.***

Napísal som vtedy: „Posvätná liturgia prechádza obdobím veľkej krízy, možno najbolestivejšej v jej histórii. Nikdy nebolo toľko dekadencie a zmätku: skutočne to siahalo na dno.“

Pri tej príležitosti som dostal súhlasné a pochvalné listy, môžem povedať, z každej časti katolíckeho sveta: listy od jednoduchých veriacich, od mnohých kňazov a farárov, dokonca aj od biskupov a kardinálov. Aby som však bol úprimný, musím povedať, že som dostal aj ostré „pokarhanie“ od cirkevného úradu, ktorý mal na starosti takzvanú liturgickú reformu, úradu známeho pod názvom „Consilium“, o ktorom je už veľa literatúry, ktorá rozhodne nie je voči tomuto úradu priaznivo naklonená.

*Odosielateľ „pokarhania“ napísaného na oficiálnom hlavičkovom papieri s erbom a číslom protokolu začal tým, že vyjadril šok z mojej diagnózy „krízy“ v liturgii a naopak tvrdil, že „**liturgia prežíva jedno zo svojich najprekvitajúcejších a najslubnejších období**“. Potom vyhlásil, že moje poznámky sú „zjavne nepravdivé“ a že celý text predstavuje „urážlivú narážku“ a „subjektívne a chybné hodnotenie“. Môj text bol navyše „znepokojujúci, drzý, urážlivý a trúfalý“.*

Ťažko som sa, hoci úplne bez ujmy, vynoril z toho návalu prídavných mien, zoskupených do štvoric, pod ktorými som sa mohol ľahko udusiť. Odvtedy neprešli ani tri roky.

Asi pred dvadsiatimi dňami som otvoril L'Osservatore Romano a našiel som sedemstĺpcový článok s názvom „História Cirkvi a kríza Cirkvi“.[1] Uznávaný historiograf Hubert Jedin v ňom doslovne píše: „Pre všetkých je viditeľná predovšetkým liturgická kríza, nehovoriac o chaose. Keď dnes v nedeľu ráno obídete farské kostoly v meste, v každom nájdete inak „organizovanú“ bohoslužbu. Vidíte, že sa veľa vynecháva; niekedy počujeme čítania odlišné od tých, ktoré predpisuje liturgické ordo; ak potom človek príde do inej krajiny, ktorej jazyk náhodou nepozná, cíti sa celkom ako cudzinec.“

Je dôležité poznamenať, že Hubert Jedin vo svojej jasnej diagnóze súčasnej situácie Cirkvi spomína „v prvom rade“ – ešte pred krízou viery – práve liturgickú krízu, ktorá je teraz „viditeľná pre všetkých“. Ak vezmeme do úvahy autoritu pisateľa a autoritu vatikánskych novín, ktoré nikdy neobsahujú článok, ktorý neprešiel najprísnejšou kontrolou, musíme dospieť k záveru, že dnes je kríza liturgie nespochybniteľnou skutočnosťou a že je dovolené o nej hovoriť a písať a to bez strachu, že človek dostane list plný nelichotivých prívlastkov.[2]

Na druhej strane sa za tri roky udialo veľa vecí. Kongregácia obradov bola prinútená zasiahnuť proti mnohým svojvoľným experimentom „deklaráciou“ z 29. decembra 1966 (ktorá však zostala mŕtvou literou) a sám pápež v slávnom príhovore z 19. apríla 1967 vyjadril bolesť a obavy z toho, čo sa deje v liturgickej oblasti, zdôrazňujúc „vyrušovanie veriacich“ a odsudzujúc určitú mentalitu zameranú na „demoláciu autentickkej katolíckej bohoslužby“, čo tiež znamená „doktrínálne a disciplinárne podvraty“.

Zvlášť zaujímavé je však porovnanie, ktoré tento historik robí medzi krízou, ktorú prežívala Cirkev v šestnástom storočí, a krízou súčasnosti. Ako Cirkev prekonala túto skoršiu krízu? Jedin odpoveď: „Nie zrieknutím sa svojej autority, ani prijatím nejednoznačných kompromisných formulácií, ani prijatím liturgického chaosu vytvoreného (v tom čase) svojvoľnými inováciami v bohoslužbe.“

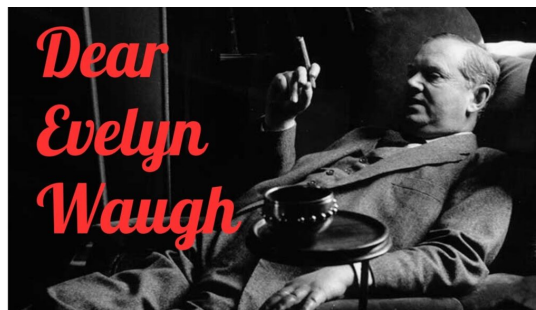
Toto je veľká pravda. Ak tridentské dekréty znovu nastolili istotu viery, misál a breviár vydaný svätým Píom V. liturgiu ešte viac zjednotil. V skutočnosti nesmieme zabúdať, že „lex orandi“ je podľa starovekého príslovia aj „lex credendi“: zákon viery. Zdá sa teda logické, že dnešné „licentia orandi“ zodpovedá „licentia credendi“.

Hubert Jedin píše: „Obávam sa, že na niektorých miestach už čoskoro nenájdeme latinský misál...“ A predsa, „samotná liturgická konštitúcia (Sacrosanctum concilium 36) požaduje latinskú liturgiu ako pravidlo, rovnakým spôsobom ako to bolo predtým. Nebolo by nezmyslom, aby sa katolícka Cirkev v našom storočí – v storočí zjednotenia sveta – úplne zriekla takého vzácneho zväzku jednoty, akým je latinský liturgický jazyk? Nebolo by to veľmi oneskorené skĺznutie k nacionalizmu, ktorý sa dnes už považuje za prekonaný?“

Sú to čisto rétorické otázky, keďže k nevysvetliteľnému zrieknutiu sa latinčiny už prakticky došlo „in fraudem legis“: proti obligatórnej povahe koncilového zákona, ktorý jasne predpisuje zachovanie používania latinčiny a proti právu katolíckych veriacich na užívanie spoločného dobra.

Teraz, po rozbití jednoty jazyka a zničení identity obradov, sa chaos rozšíril z liturgickej oblasti do oblasti doktrínálnej. Už v apríli 1967 začal Pavol VI. nariekať nad „niečím veľmi zvláštnym a bolestivým“, nad „zmenou zmyslu jedinej pravej viery“. Ale to bol dôsledok, dokonale a neúprosne logický, zasahovania do veľkolepej stavby liturgie – to znamená, že sa preložili, zmrzčili a nahradili texty a formuly, ktoré samy osebe predstavovali „summu“ zbožnosti a doktríny. Dnes viac ako kedykoľvek predtým rozumieme pravdivosti náuky Pia XII. v encyklike Mediator Dei: „Používanie latinského jazyka je jasným a ušľachtilým znakom jednoty a účinným liekom na akúkoľvek korupciu čistej doktríny.“

Kríza liturgie je teraz skutočne „viditeľná pre všetkých“. Bolo objavených veľa podvodov. Napriek tomu inovátori pokračujú v práci so zaničením tých, ktorí si nie sú celkom istí sami sebou, naďalej falšujú, prekrúcajú a ničia to málo, čo zostalo. Nedávna konferencia liturgistov sa konala s cieľom prediskutovať „nové eucharistické modlitby“ a nové „ordo missae“...[3]

Evelyn Waugh

zdroj: youtube.com

Monsignor Celada sa k téme vrátil v Lo Specchio 29. júla 1969:

Lutujem, že som hlasoval za liturgickú konštitúciu koncilu, v mene ktorej (ale akým spôsobom!) bola vykonaná táto kacírka pseudoreforma, triumf arogancie a ignorancie. Ak by to bolo možné, vzal by som svoj hlas späť a pred sudcom by som potvrdil, že môj súhlas bol získaný podvodom.[4]

Nemožno vynechať arcibiskupa R. J. Dwiera, ktorý veľmi skoro hovoril s prudkosťou podobnou Jeremiášovi. Napríklad v novinách *Catholic Twin Circle* 9. júla 1971 napísal:

Veľkou chybou koncilových otcov bolo, že dovolili, aby sa vykonávanie Konštitúcie o posvätnéj liturgii dostalo do rúk ľudí, ktorí boli buď bezohľadní, alebo neschopní. Tento takzvaný „liturgický establišment“, je posvätná krava, ktorá pôsobí skôr ako slon v porceláne, keď s ťažkopádnu opustenosťou šliape po úlomkoch rozbitej liturgie.

Opäť vo vydaní z 26. októbra 1973 arcibiskup napísal:

Kto v ten deň (keď sme hlasovali za Sacrosanctum concilium) sníval o tom, že o niekoľko rokov, menej než desať rokov, bude latinská minulosť Cirkvi takmer vymazaná...? Tá myšlienka by nás vydesila, ale zdalo sa to tak ďaleko za hranicou možného, až to bolo smiešne.

Koncilový otec Ignatius Doggett, minorita a emeritný biskup z Aitape na Novej Guinei, v roku 1996 zastával názor, že koncilová diskusia o liturgii bola strašne úbohá, ak ju porovnáme s debatou o liturgii tak, ako ju máme dnes. Len veľmi málo biskupov by sa dnes hrdo priznalo k tomu, že na tom mali podiel. V rozprave na koncile sa ani raz nespomenulo prijímanie na ruku, ani slovo stôl (mensa) namiesto oltára, obetného miesta... Podľa Doggetta bola debata o liturgii unesená. Koncil mal reformovať, nie úplne zmeniť.[5]

Biskup John L. Paschang z Grand Island v Nebraske, poznamenal:

Podľa môjho názoru boli inovácie chybou. Mali sme zachovať podstatu bývalej omše. „Po ovocí ich poznáte.“ Návštevnosť kostolov klesla. Len málo ľudí... chodí k sviatosti zmierenia. Ľudia strácajú vieru. Takmer 50 percent veriacich už neverí v skutočnú prítomnosť.[6]

Emeritný biskup a misionár Božieho Slova indickej diecézy Indore, biskup Frans Simons, poznamenal v podobnom duchu:

Progresívci očakávali od používania ľudového jazyka, zjednodušenia a prispôsobenia liturgie veľa pre pôsobenie a atraktivitu Cirkvi. Nič také sa nestalo. Za 30 rokov od zavedenia týchto zmien návštevnosť kostola klesla na 10 - 20 % toho, čo bolo predtým v niekoľkých západných krajinách.[7]

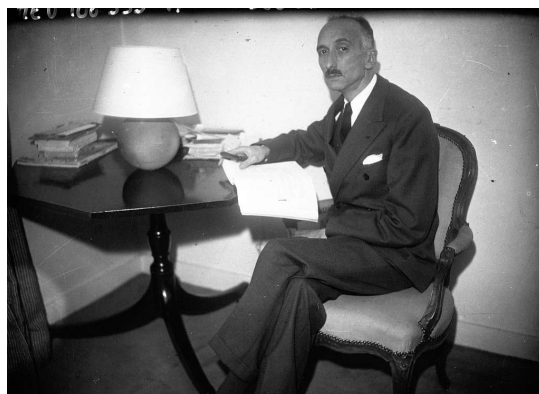
Niektoré z najostrejších postrehov od laikov pochádzali od Johna Seniora, veľkého učiteľa a zakladateľa Integrovaného programu humanitných vied na Kansaskej univerzite, ktorý videl sedemdesiate roky bez ružových okuliarov a bez sentimentality kritizoval cirkevnú antikultúru: „**Každý dnes vidí, že Cirkev smeruje priamo na ľadovú kryhu neviery.**“ [8] **Bezpečne a zdravý som nastúpil na loď Cirkvi, a teraz ma prepadlo zúfalstvo, keď vidím, že smeruje priamo k strokotaniu, z ktorého som sa práve zachránil.** Zosvetštená Cirkev a svet bez Cirkvi sú na okraji priepasti.

Vo viditeľnej Cirkvi je teraz málo útechy. Liturgia, na ktorú si počíhali lotri zloději, leží zranená v priekope pri ceste; kontemplatívci vykrikujú na uliciach politické heslá; rehoľníčky zanechali svoje habity spolu so svojimi cnosťami, panny stratili svoje panenstvo, spovedníci svoje svedomie, teológovia svoj rozum.

Dobre vzdelaný človek môže pri omši Novus ordo zavrieť oči a uši a opakovať si spamäti, že tento úkon je tou istou obeťou Kalvárie, ktorá je obetovaná pod nekrvavým spôsobom chleba a vína, ale to nedokážu obyčajní ľudia a najmä deti, ktorí si také veci už nepamätajú, a nedokážu si tak udržať vieru tvárou v tvár útoku na zmysly, emócie a inteligenciu.

A, samozrejme, sú tu listy Evelynu Waugha a Johna Cardinala Heenana, ktoré zozbieral Dom Alcuin Reid v knihe s názvom *Trpká skúška* a ktoré stoja za prečítanie pre ich zdrvivý komentár o zmenách liturgie v 60. rokoch 20. storočia, keď si ešte dočasne zachovávala akési organické spojenie s minulosťou. Waugh bol ušetrený skúšky zažiť nový misál. Ten šok by ho mohol zabiť, keby bol ešte nažive.

Peter Kwasniewski hovorí, že nespočetní katolíci, ktorí buď odpadli od viery v dôsledku liturgickej reformy, alebo sa dostali do schizmy, sú „neznámymi vojakmi“, bezmennými obeťami triumfálneho pochodu pokroku, ktorý sa nestaral o svoje obeť. Tieto boli považované za síce nešťastnú, no nevyhnutnú obeť pre Molocha budúcnosti. Títo ľudia si zaslúžia súcitnú spomienku a modlitby a tvrdú prácu, aby sme zvrátili niečo zo škôd, ktoré ich traumatizovali a odcudzili. Predovšetkým musíme zostať vytrvalí v zhromažďovaní a zverejňovaní prorockých úsudkov a kritických spomienok tejto koncilovej generácie, aby bolo možné na každom kroku spochybňovať hanebnú oficiálnu propagandu.

Katolícky prozaik François Mauriac

zdroj: Picryl

V súvislosti s tvrdohlavými reformátormi, ktorí narúšajú liturgiu, slávny katolícky prozaik François Mauriac napísal: „*V náhlejšej panike sa pýtam sám seba: Čo ak všetci títo brilantní inovátori neboli nič viac ako banda krutých imbecilov? Potom by už nebolo úniku, lebo už sa v minulosti stalo, že hluchí znova počuli, slepí znova uvideli, ba stalo sa aj, že niektorí mŕtvi boli vzkriesení; ale*

neexistuje žiadny dôkaz, žiadny dokument o idiotovi, ktorý prestal byť idiotom.“

Zdá sa, že francúzsky akademik je trochu príliš pesimistický. Zdá sa, že zabudol, že každý idiot, aj keď nemôže prestať byť idiotom, môže byť zneškodnený, aby viac nepáchal škodu.

Je vhodné dať posledné slovo Jeremiášovi:

Liečia ranu dcéry môjho ľudu ľahkovážne. Vracia: „Pokoj, pokoj!“ Ale pokoja niet!

Budú zahanbení, veď pášu ohavnosť, ale hanbiť sa nehanbia, ani červenať sa nevedia. „Preto padnú s tými, čo budú padať, klesnú, až ich navštívim“ – hovorí Pán.

Toto hovorí Pán: „Zastaňte na cestách a vidte, skúmajte dávne chodníky; a kde je dobrá cesta, choďte po nej, tak si nájdete odpočinok pre dušu.“ Ale povedali: „Nepôjdeme!“ Postavil som nad vás strážcov: „Pozorujte na hlas trúby!“ Ale povedali: „Nebudeme pozorovať.“

Preto počujte, národy a ktorí pasiete ich stáda! Počuj, zem: „Hľa ja privediem nešťastie na tento ľud, ovocie to ich úmyslov. Veď na moje slová nepočúvali a mojím zákonom pohrdli!“ (Jer 6,12-19)

[1] Tento článok vyšiel vo vydaní L'Osservatore Romano z 15. januára 1969.

[2] Annibale Bugnini, nahnevaný týmto článkom Huberta Jedina, napísal autorovi súkromný protestný list – a neskôr si dal pozor, aby ho podrobne citoval vo svojej knihe *Reforma liturgie* (s. 283). Tento vášnivý útok na liturgickú prax Cirkvi musí byť určite jednou z najpozoruhodnejších pasáží, aké kedy katolík napísal (ak možno Annibale Bugniniho za katolíka považovať):

Prečo ste, ako dobrý historik, ktorý vie zvážiť obe strany a dospieť k vyváženému úsudku, nespomenuli milióny a stovky miliónov veriacich, ktorí konečne dosiahli uctievanie v duchu a pravde? Ktorí sa môžu konečne modliť k Bohu vo svojich vlastných jazykoch a nie v nezmyselných zvukoch a sú šťastní, že odteraz vedia, čo hovoria? Nie sú oni „Cirkev“? Pokiaľ ide o (latinčinu, ako) „puto jednoty“: Veríte, že Cirkev nemá iné spôsoby, ako zabezpečiť jednotu? Veríte, že existuje hlboká a úprimná jednota uprostred nedostatku porozumenia, nevedomosti a „temnej noci“ bohoslužby, ktorej chýba tvár a svetlo, aspoň pre tých, ktorí sú v chrámovej lodi? Nemyslíte si, že kňazský pastier musí hľadať a podporovať jednotu svojho stáda – a tým aj univerzálného stáda – prostredníctvom živej viery, ktorá sa živí obradmi a nachádza vyjadrenie v piesni, v spoločenstve myslí, v láske, ktorú oživuje Eucharistia, vo vedomej účasti a vo vstupe do tajomstva? Jednota jazyka je povrchná a fiktívna; iný druh jednoty je životne dôležitý a hlboký... Tu v Consilii nepracujeme pre múzea a archívy, ale pre duchovný život Božieho ľudu.

[3] Tento článok bol publikovaný koncom februára 1969, len asi šesť týždňov predtým, ako Pavol VI. vydal svoju apoštolskú konštitúciu *Missale romanum*, ktorou promulgoval *Novus ordo missae*.

[4] Nasledujúce citáty pochádzajú od Hannah Gravesovej.

[5] Z Alcuina Reida, „Otcovia Druhého vatikánskeho koncilu a revidovaná omša: Výsledky prieskumu“, Antifóna 10 (2006): 170–90, na 175.

[6] Tamže, 183.

[7] Tamže, 185.

[8] Tento a nasledujúce citáty sú z Dom Francis Bethel, O.S.B., „Temná noc: John Senior a Bratstvo sv. Pia X.“

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/francois-mauriac-co-ak-vsetci-tito-brilantni-inovatori-nebolin-ic-viac-ako-banda-krutych-imbecilov-zufale-reakcie-znamych-katolikov-na-liturgicku-reformu/>